

Remissvar från Jakobsbergs folkhögskola

Jakobsbergs folkhögskolas remissvar på Folkbildningsutredningen 2024: Bildning, utbildning och delaktighet – folkbildningspolitik i en ny tid (SOU 2024:42)

Jakobsbergs folkhögskola välkomnar Folkbildningsutredningens arbete och dess betoning på vikten av en stark och självständig folkbildning som en central grundpelare i det svenska samhället. Det glädjer oss att utredningen strävar efter att stärka tilliten till folkbildningens verksamhet och öka transparensen i användningen av statsbidrag, samtidigt som den fria och ideella karaktären värnas.

Inledning

Jakobsbergs folkhögskola har sedan grundandet 1919 varit en viktig del av folkbildningens utveckling i Sverige. Ursprungligen finansierad av Kooperativa förbundet, drivs skolan sedan 1971 av den ideella Föreningen Jakobsbergs folkhögskola. Föreningens uppdrag är att främja allmän medborgerlig bildning och bidra till samhällets och individers utveckling.

Idag erbjuder skolan ett brett utbud av kurser, inklusive allmänna kurser som ger behörighet för högre studier samt profilkurser inom områden som journalistik, konst, hälsa och skrivande. Samt studiemotiverande kurser för de långt från arbetsmarknaden.

Jakobsbergs folkhögskola ser folkbildningen som en central kraft för att stärka demokratin, möjliggöra delaktighet och ge människor nya livschanser.

Nedan följer våra synpunkter på betänkandets huvudsakliga förslag.

12.3 Utredningens förslag på mål och målstruktur

Jakobsbergs folkhögskola ställer sig *delvis bakom* en ny målstruktur.

Både bildning och utbildning ska ingå i det övergripande målet. Bildningen är större och bredare än utbildning, varför det är lämpligt att höjd bildningsnivå nämns först.

Det finns en stor poäng att studieförbund och folkhögskolor har samma mål, delmål och indikator så långt det går för att stärka den gemensamma folkbildningen. Dock saknas en skrivning om folkbildningens roll och betydelse för det demokratiska samhället.

Det räcker inte att utredningen vill införa att statsbidraget ska vara kopplat till ett demokrativillkor. Vi anser att det behövs en skrivning om att stärka demokratin i det övergripande målet eftersom det är det övergripande syftet med folkbildningen.

12.3.3 Förslag på nya delmål för folkbildningspolitiken

De fyra delmålen är alla kvantitativa, vilket riskerar att skapa en volymhets där folkhögskolor och studieförbund främst fokuserar på deltagare som enklast når uppsatta mål. Istället bör folkbildningen sträva efter att nå de deltagare som har störst behov av att fördjupa sina kunskaper, utveckla nya insikter, eller som har minst erfarenhet av kulturellt skapande och bildning. Begreppet "nya målgrupper" är dessutom otydligt; folkbildningen bör prioritera mångfald i erfarenheter och perspektiv, vilket kan innebära att nå målgrupper som andra aktörer inte når, utan att nödvändigtvis se dem som "nya". Det handlar snarare om att inkludera en bred mångfald av deltagare, där både nya och befintliga grupper är viktiga.

Vi ser också en risk med att de föreslagna indikatorerna till delmålen leder till en övervikt av kvantitativa mätetal, som antal och andel deltagare, på bekostnad av kvalitet och inkludering. Det är avgörande att folkbildningen når grupper med störst behov av bildning och delaktighet, även om detta kräver mer resurser och engagemang än att enbart fokusera på att nå fler deltagare. Därför behövs kvalitativa indikatorer som fångar folkbildningens djupare värden och dess bidrag till samhället.

För att säkerställa att målen stödjer bredden i folkbildningens verksamhet bör samtliga delmål och indikatorer gälla för både folkhögskolor och studieförbund. Om detta inte tydliggörs finns en risk att någon av aktörerna inte relaterar till alla delmål, vilket kan minska verksamhetens bredd och försvaga dess kapacitet att möta olika behov. Exempelvis bör delmål tre, som handlar om att ge fler möjligheter att gå vidare i arbetsliv och studier, även beakta studieförbundens viktiga roll i att stärka människors delaktighet i civilsamhället och föreningslivet.

Slutligen framhåller vi vikten av att utforma indikatorer och måluppföljning i dialog med folkbildningens aktörer. Detta är nödvändigt för att säkerställa att de speglar verksamhetens ideella karaktär och dess unika bidrag till ett öppet och demokratiskt samhälle.

13.1 Indikatorer för att mäta måluppfyllelse

I indikatorerna till delmål 2, "kulturell utbildning och bildning", saknar vi en indikator som särskilt berör kulturens roll i lärandet och kulturella utbildningar på folkhögskolor.

Vi tror att indikatorer är bra, men tycker de stöter på problem när indikatorerna i samma andetag blir kvalitativa och kvantitativa: *Andel som ökat och breddat sina kunskaper samt fått möjlighet att reflektera och diskutera med andra.* Vi gillar anslaget, men om man vänder på det här påståendet: vilken utbildning ger inte den här möjligheten? Däremot lyckas kvalitetsuppföljning från varje enskilda folkhögskolas kvalitetsarbete – eller t ex Sveriges folkhögskolors gemensamma kvalitetsutvärdering – bättre med den typ av uppföljning som redovisas till Folkbildningsrådet. Kvalitetindikatorer fungerar alltså bättre i varje folkbildningsinstitutions individuella kontext.

14 Modell för styrning och fördelning av statens bidrag till folkbildningen

Vi instämmer i förslaget att den nuvarande självförvaltningsmodellen behålls, men att den kompletteras med ändamålsenlig kontroll, uppföljning och utvärdering.

15 En ny modell för uppföljning och utvärdering

Jakobsbergs Folkhögskola är för förslaget om att i förordningen med instruktion för Myndigheten för kulturanalys ange att myndigheten ska utvärdera, analysera och redovisa resultat och effekter av statens stöd till folkbildningen.

16 Förstärkt kontroll av statsbidraget till folkbildningen

Folkhögskolorna har ett tydligt system för statsbidrag vilket gör att felaktigheter inte har förekommit i någon större eller systematiserad grad. Jakobsbergs folkhögskola anser att den viktiga dialogen mellan folkhögskolorna och Folkbildningsrådet spelar en större roll i arbetet med att följa upp statsbidraget än ökad kontroll. Det här förutsätter tydliga och enkla regler från Folkbildningsrådet som är lätta att efterleva.

Återkrav

Enligt 16 § i förordningen om statsbidrag till folkbildningen är den som tagit emot statsbidrag skyldig att återbetala bidraget om villkor i beslutet inte har följts. Utredningen har inte föreslagit någon ändring av denna bestämmelse, men Jakobsbergs folkhögskola vill framhålla att det vore lämpligt att i förordningen tydligt ange en bortre tidsgräns, exempelvis fem år, för när Folkbildningsrådet får genomföra kontroller och ställa återkrav.

Dessutom anser Jakobsbergs folkhögskola att förordningen om statsbidrag till folkbildningen bör förtydliga att Folkbildningsrådet ska prioritera regelförenkling genom att systematiskt granska och förenkla både existerande och nya regler.

16.6 Kontrollen av statsbidraget till folkbildningen behöver bli mer effektiv

Det finns ett gemensamt flernivåansvar för folkbildningen, men det saknas en strukturerad dialog mellan stat, region och kommun för att utveckla den och det saknas i betänkande.

17.5 Ny modell för statlig medverkan vid revision

Angående 1.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m har Jakobsbergs folkhögskola ett tillägg till förslaget om att i lagen om revision av statlig verksamhet m.m. ange att Riksrevisionen ska granska årsredovisningen för Folkbildningsrådet. Om Riksrevisionen ska granska årsredovisningen så reserverar vi oss med detta tillägg: Riksrevisionens roll är en viktig och kunnig myndighet men saknar erfarenhet och kompetens för att kunna förstå civilsamhället och folkbildningen. Därför tycker Jakobsbergs folkhögskola att det är viktigt att det avsätts medel, som inte tas från folkbildningspotten, till att utbilda berörda riksrevisorer om civilsamhällets och folkbildnings funktion i förhållande till staten och om syftet med självförvaltningsmodellen.

Avslutande perspektiv

Utredningen saknar ett finansieringsperspektiv som tar hänsyn till de ekonomiska utmaningar som folkbildningsverksamheter står inför, med ökade kostnader och andra påfrestningar. Folkhögskolors olika förutsättningar, exempelvis kostnader för fastigheter, internat och dyrare utbildningsinriktningar, har inte adresserats i utredningen, trots att dessa faktorer påverkar skolornas förmåga att uppfylla målen. Dessutom varierar stöd och krav från regioner och kommuner, vilket ytterligare påverkar verksamheternas förutsättningar.

Jakobsbergs folkhögskola anser att det föreslagna ikraftträdandet den 1 januari 2026 är för tidigt. För att de nya reglerna ska kunna implementeras effektivt är det avgörande att omfattande förberedelser och stödinsatser genomförs innan förändringarna träder i kraft.

Sammanfattning

Jakobsbergs folkhögskola välkomnar Folkbildningsutredningens betoning på folkbildningens betydelse för ett demokratiskt och inkluderande samhälle. Vi ställer oss delvis bakom förslagen om en ny målstruktur, men betonar vikten av att lyfta fram folkbildningens roll för demokratin tydligare i målen. Vidare anser vi att kvalitativa indikatorer måste komplettera de kvantitativa för att spegla folkbildningens djupare värden och samhällsbidrag.

Vi stödjer förslaget om att behålla självförvaltningsmodellen, kompletterad med bättre uppföljning och kontroll, och framhåller behovet av tydliga regler och en strukturerad dialog mellan aktörer på olika nivåer. Slutligen ser vi vikten av att stärka kompetensen hos Riksrevisionen om folkbildningens särart, utan att belasta folkbildningsbudgeten, för att säkerställa relevanta och effektiva granskningar.

Styrelsen för Jakobsbergs folkhögskola, 2024-12-06

